

NOVI ZRIN

- SIMBOL OTPORA HRVATA I KARIZME ZRINSKIH

I.

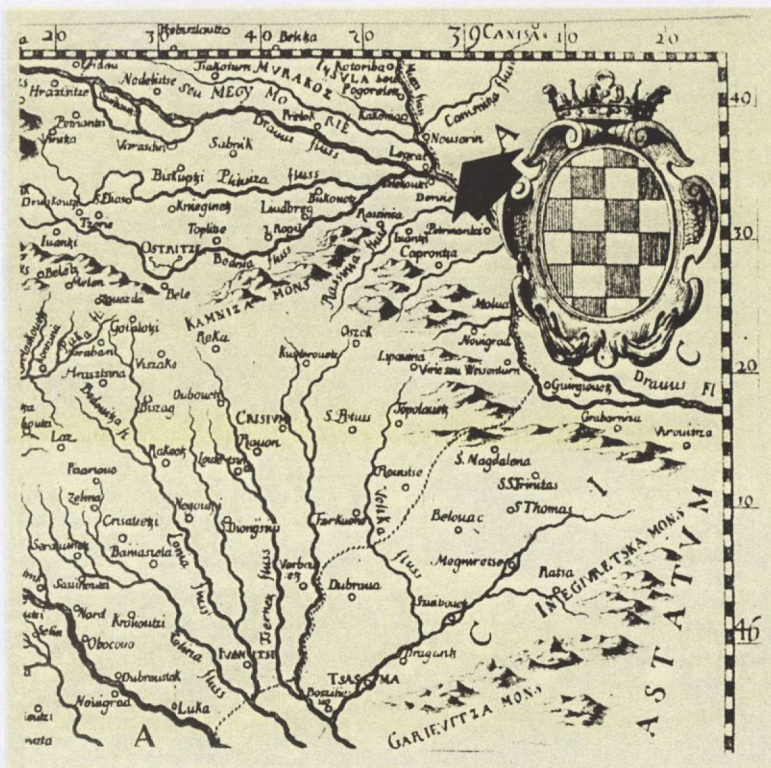
Demokratskim promjenama u Hrvatskoj, povijesna tema o Zrinscima u hrvatsku historiografiju ponovno ulazi na velika vrata. Nakon polastoljetne šutnje, s kratkotrajnim "bljeskom" 1971., zrinško-frankopanska "epizoda" napačene hrvatske povjesnice opet treba dobiti pravo mjesto u istraživanjima naših povjesničara i drugih stručnjaka. Na osnovi ranijih iskustava, taj će povratak Zrinscima imati više smjerova i konotacija.

Što je posve logično i razumljivo, jedan smjer pisanja o Zrinscima nastavlja nekadašnju nacionalnu euforičnost, te zrinško-frankopansku epopeju osvjetljava tek s "izglancane" površine. S obizorn na značenje Zrinskih u hrvatskoj povijesti, a pogotovu u svezi njihove povijesne kalvarije u otporu tuđinu, ovaj euforičan pristup ima svoje značenje i opravdanje. Karizma Zrinskih jedna je od temeljnih spojnih točaka Hrvata i njihova trajanja u ovom dijelu Europe.

Drugi smjer u pristupu Zrinscima mnogo je dugotrajniji i temeljitiji. Radi se o potrebi reafirmacije hrvatske povijesti 16. i 17. stoljeća na bazi znanstvene akribije. Temeljitim znanstvenim istraživanjima, korak po korak kroz građu razasutu po hrvatskim i europskim arhivima i literaturi, Zrinski trebaju dobiti povjesnicu dostojnu njihovu imenu i značenju. To znači da valja osvjetliti sve detalje djelovanja Zrinskih, događaje i lokalitete vezane uz njih i njihovo vrijeme, kako bi se na kraju na osnovi specijaliziranih detaljnih studija i članaka mogla sastaviti povijesna sinteza vremena Zrinskih. Takav pristup zahtijeva ne samo povremeno i slučajno uključivanje istraživača u ovu tematiku, već i organiziranu znanstvenu i društvenu aktivnost (kolokviji, simpoziji, zbornici itd.).

Usprkos velikom broju knjiga, radova i članaka dosad objavljenih o Zrinscima i njihovu vremenu, danas je očigledno da nedostaju upravo temeljite studije o pojedinim izdvojenim događanjima i lokalitetima. Pred povjesničarima na tom planu predstoje još mnogi napor, a nužan je i multidisciplinarni pristup, uz kompleksna istraživanja različitih stručnjaka. To se pogotovo odnosi i na prostor sjeverozapadne Hrvatske, jer je taj naš kraj, a napose Čakovec i Legrad, bio neprijepornim i važnim sudionikom "krojenja" europske povijesti 16. i 17. stoljeća.

Jedna od takvih točaka hrvatske povijesti iz doba Zrinskih, koja zahtijeva hitnu pozornost istraživača, jeste svakako hidrografski čvor Mure i Drave. Tu su bile koncentrirane brojne važne građevine, ovdje su se zbili mnogi važni događaji. U tom kompleksu od osobite je važnosti zrinška tvrđava Novi Zrin. Iako je opstojao vrlo kratko (1661.-1664.), **Novi Zrin je jedan od simbola otpora Hrvata i karizme Zrinskih**, ta je tvrđava važna točka u mozaiku hrvatske i europske povijesti. Usprkos tomu, generacije stasale nakon drugoga svjetskoga rata, o Novom Zrinu znaju malo ili ništa.

Odjeljak iz Valvazorove karte iz 17. stoljeća: Legrad je još na međimurskoj strani, a Novi Zrin (Neuserin) točno je lociran na lijevoj obali Mure na sutoku potoka Kaniže (Canisnitza fluss)

Valja ipak naglasiti da je ova neinformiranost o Novomu Zrinu više rezultat negativističkog stava realkomunističkog obrazovanja prema Zrinscima, nego li nedostatak ranijih istraživanja i objavljenih članaka. O Novomu Zrinu ipak se podosta zna, pogotovu temeljem mađarske literature, ali i hrvatskih istraživača, a u tijeku su i nova otkrića i saznanja. Novi Zrin izranja danas iz prisilne tame povijesti kao jedan od simbola procesa europeizacije netom srušenih realsocijalističkih carstava.

II.

Nastanak i propast Novoga Zrina valja promatrati u kontekstu širih povijesnih zbivanja i prilika 17. stoljeća. Nakon pada Virovitice 1552., te osobito poslije turskog osvajanja Velike Kaniže (Nagykanizse) 1600. godine, granica Turskoga Carstva pomaknuta je najdalje na zapad: ona je tekla Dravom i Murom, odvajajući se prema jugu kod Staroga Graca (odnosno Kloštra Podravskog). Hrvati su dobili nezahvalnu ulogu obrane kršćanske Europe pred osmansko-muslimanskom primitivnom kulturom s istoka. Tu su ulogu (baš kao i danas) Hrvati izvršili hrabro krvareći za Europu, najčešće bez njezine prave pomoći i razumijevanja. U sjeverozapadnoj Hrvatskoj obrana je organizirana uglavnom nastankom Vojne krajine, najprije sa sjedištem u Varaždinu i potom u Koprivnici (nakon 1765. u Bjelovaru). Tvrđave u Đurđevcu, Strugi, Sigecu, Drmju, Koprivnici i Ludbregu služile su ovoj namjeni, a granicu na Muri čuvali su Zrinski (bili su u posjedu Međimurja od 1546. do 1691. godine). Zrinski su se ponosili titulom "kapetana legradskih", jer je velika utvrda u Legradu bila središtem otpora Turcima. Od Legra-

Dio Lotterove karte iz 17. stoljeća: Novi Zrin nepravilno je lociran na samom sutoku Mure u Dravu

da, preko Dubrave i Kotoribe, nizale su se male utvrde i "čardacii" uz Muru sve do Peklenice i Mursko-gredišća. Zrinski su imali, dakle, svoju "krajinu" koja nikada nije popustila pred naletima Osmanlija.

Nakon brojnih borbi, provala, pljački, pa i potpisanih primirja, sredinom 17. stoljeća osnovna tenzija sukoba u jugozapadnoj Ugarskoj svela se na smjer Velika Kaniža - Legrad. Hrvatska obrana, popunjena ugarskim i austrijskim četama, znatno je ojačala; kao da se nazirao kraj turske vlasti u Velikoj Kaniži, ali oni su se ovdje ipak održali sve do 1690. godine.

Pozicija legradske utvrde Zrinskima nije u tim uvjetima posve odgovarala za efikasnost prodora na turski teritorij prema Kaniži. Legrad je bio lociran s južne strane Mure, okružen vodama Drave i širokim močvarama. Zrinskima je trebala jaka utvrda na lijevoj obali Mure, kako bi brzo i efikasno mogli vojni djelovati u kanizanskom prostoru, te stalnim provalama nagrizati tursku moć. Za te potrebe Zrinski su prvo namjeravali proširiti i obnoviti tvrđavu Legrad, ali su poplave 1660. i 1661. godine nagrizle dravsku obalu sve do same utvrde, ugrozivši njezinu stabilnost.

Zrinski su prije turskih osvajanja imali u svojem posjedu i dijelove Ugarske uz rijeku Muru i Dravu: od 1546. prostor Kakinje (Kakonya) i Belezne, te od 1548. i posjed Csurgo. Usprkos protivljenju Beča i Gradačke komore, koji su s Turcima sklopili primirje, Zrinski se odlučuju na rizičan potez: na mađarskoj (tada turskoj) strani Mure počinju graditi novu tvrđavu - bili su to temelji Novog Zrina. Iako se tvrđava u početku (pogotovo tijekom 1661.) gradila praktički u potaji, ipak je izgradnju pomagao Hrvatski sabor, a potajice i Bečki dvor i neki plemići. Uskoro Novi Zrin postaje trn u oku Turcima, te jedna od glavnih točaka u pregovorima turske Porte i Bečkog dvora. To govori o važnosti nove utvrde i valjano pogođenoj lokaciji.

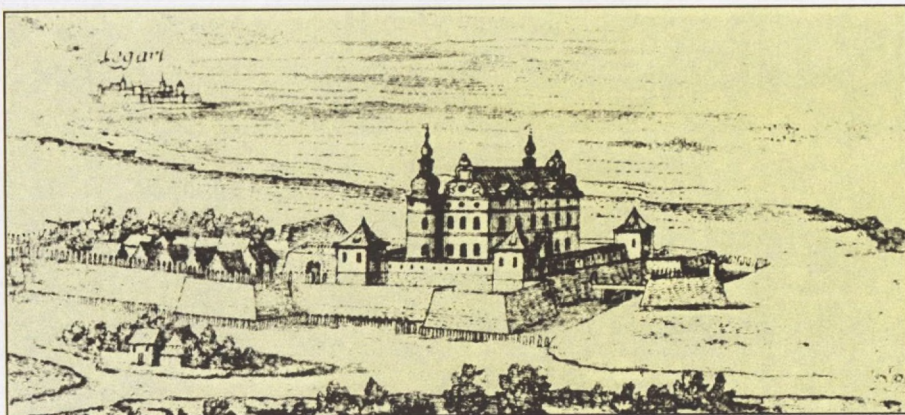
Suvremeni crtež Serinwara, starijeg dijela obrambenog sustava Novoga Zrina, koji se nalazio s desne obale Mure, na Velikom Pažutu (iz Hallerove knjige o Legradu)

Mikrolokacijski je smještaj Novoga Zrina Zrinski odabrao značajki i logično. Prema ušću potoka Kaniže (odnosno današnjeg Principálisa), nedaleko Kakonya-puszte, završava zadnja zapadna kota Legradskog vinogorja. Na toj lokaciji već je opstojao srednjovjekovni grad Kecskvár (u posjedu Nikole Šubića Zrinskog Sigetskog), koji je 1661. već bio ruševina. Na tim temeljima, između uzvišenja Legradске gore i Mure, s dubokim šančevima, nastao je Novi Zrin, čija je izgradnja započela 14. lipnja 1661. godine. Uz to, Zrinski su na desnoj obali Mure, na Pažutu i Senjaru, preko puta Novoga Zrina, već imali izgrađen omanji sustav obrane, koji je sada pojačavao novu tvrđavu s druge strane rijeke. Nacrte za izgradnju Novoga Zrina izradio je vojni graditelj Wassenhoven, a utvrda dobije odlike renesansne nizinske fortifikacije.

Izgradnja se odvijala forsirano, tako da su do 5. srpnja 1661. već izgrađeni zidovi i tri kule, a do kraja godine je Novi Zrin bio posve dovršen. Kako je zapisao Haller, Zrinski jednom rukom gradi a drugom se brani. Naime, u tijeku gradnje Turci su nekoliko puta provaljivali vojskom, ali ih je Zrinski svaki put uspio odbiti i protjerati prema Kaniži. Velika opasnost za Novi Zrin bile su i intrige protivnika Zrinskih u Ugarskoj i Austriji, a pogotovu grupa oko glavnokomandirajućeg carske vojske grofa Montecuccolija (kojemu je Zrinski bio konkurent). O važnosti tvrđave Nikola Zrinski je zapisao: "Novi Zrin je štit Međimurja i Podravine i onaj tko će biti gospodar Legradске gore bit će i gospodarom Mure i Drave, jer se odavde nadzire okolica Legrada i Kotoribe, a Turke se u prodoru prema Čakovcu, Slavoniji i Hrvatskoj upravo ovdje može zadržati".

O izgledu i funkcijama Novoga Zrina očuvali su se brojni opisi, planovi i vedute (Ortelius, Schnitzer, Montecuccoli, Eszterházy, Spalla, Bél, Matolai i drugi). Zasigurno je to bila jedna od najljepših i najvećih protuturskih utvrda izgrađenih na zapadno-osmanskoj granici. Evo opisa iz pera Jenő Hállera: "Utvrđenje je bilo četverostranično, okruženo širokim rovom i jakim grubobranom. U utvrdu je iz smjera Mure vodio pokretni most, koji je s lijeve strane osiguravala luneta, čija se se krila poput klina zabila u blato Mure. Duž vanjskih rubova šanaca i na zabatu grubobrana nalazio se red drvenih stupova ili palisada. Tvrđava je imala glavnu utvrdu zidanu od kamena, a u predvorju su se nalazili staja, kotac, te 47 kuća za posluđu i više mlinova. Na šancu su se nalazila 24 topa, koje je podržavalo stalnih 800 pješaka i konjanika. U skladištu je bilo obilje hrane i streljiva".

Na Božić 1661. godine i Zrinski se privremeno useli u velebnu tvrđu Novi Zrin na Muri, te šalje kaniškome paši izazovnu poruku: "Sada se u Novomu Zrinu nalazi moja žena - neka kaniški paša

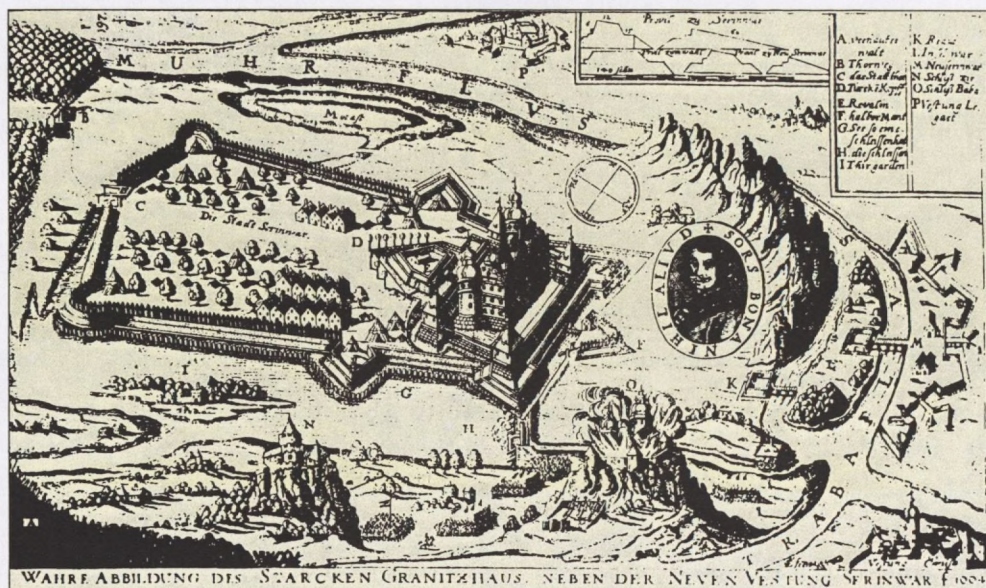
Veduta tvrđave Novi Zrin na Muri iz 17. stoljeća

dođe u Novi Zrin, ona će mu dati rubac i jabuku!" Za tvrđavu, na čijoj izgradnji je tačkama i lopatom radio osobno i Nikola Zrinski, on tvrdi da "ako bi moju utvrdu napala i cijela turska vojska koja se nalazi u Mađarskoj, ona bi joj prkosila". Suvremenici su ostavili crteže glavnih ulaznih vratiju (portala), koja su bila izgrađena od kamena. Nad vratima je bio grb obitelji Zrinskih, s poznatim geslom Nikole Zrinskoga "Sors bona, nihil aliud" (Malo sreće i ništa više). Iznad grba je pisalo: "Nemo me impune lacesset" (Nitko me ne može nekažnjeno napasti).

III.

Uskoro je tvrđava Novi Zrin postala perjanicom hrvatskog otpora turskoj sili u sjevernoj Hrvatskoj i južnoj Ugarskoj. Novi Zrin je u određenom smislu utjelovljenje obrane kršćanstva i srednjoeuropske kulture pred bizantinsko-islamskom najezdom s istoka; Novi Zrin je grad-mučenic, koji je živio kratko ali slavno. Tijekom 1662., 1663. i prve polovice 1664. godine, Nikola Zrinski, njegov brat Petar, te posade Novoga Zrina i Legrada, potukle su nekoliko jakih turskih vojski podno ovih tvrđava ili na prostoru do Velike Kaniže, a zabilježeno je i nekoliko prodora zrinske vojske dublje u tursko područje. Sam Nikola Zrinski jednom je prerušen u kmeta posjetio tursku Kanižu, tamo je platio teferdaru porez i ostavio svoj buzdovan, javivši kasnije paši gdje će ga naći! Već u siječnju 1662. braća Zrinski sa svojom vojskom porobiše tri turske utvrde i 15 sela, što je u Beču izazvalo pravu konsternaciju jer je u tijeku bio mir s Turcima. Međutim, Zrinski su uvidjeli na vlastitoj koži da se od Turčina mogu braniti samo sabljom, te borbe ne prestaju. Dne 13. kolovoza 1663. godine zbio se slavni boj Zrinskih protiv 8.000 Turaka pod legradskom utvrdom. Na Pažutu je, kazuju povijesni izvori, ostalo oko 3.500 ubijenih Turaka - kažu da još od tada za taj dio polja datira naziv "Tursko groblje" (kasnije su pronađeni ostaci turskoga oružja). Najslavniju je, pak, vojnu poduzeo Zrinski u proljeće 1664. godine, kada je porobio sve turske krajeve uz Dravu sve do Osijeka, zapalivši tamo znameniti turski drveni most preko rijeke Drave.

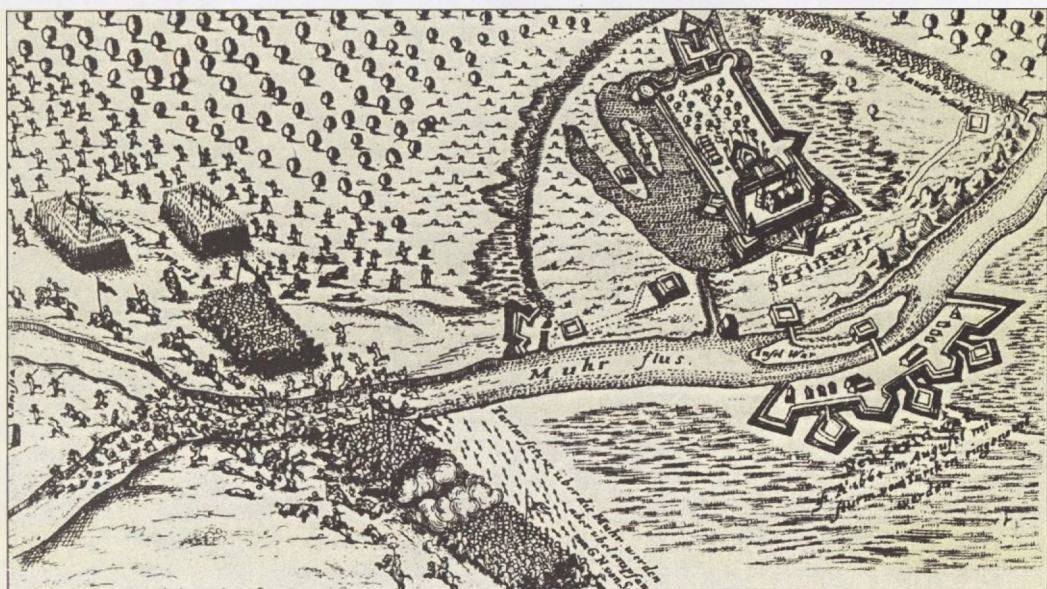
Tada, početkom ljeta 1664. godine, započinje martirij Novoga Zrina. Koliko je bio važan i kakvu je ulogu igrao Novi Zrin u tadašnjim borbama s Turcima, najočitiije se vidi po broju vojnika i rangu zapovjednika koji su s jedne i druge strane sudjelovali u obrani u rušenju tvrđave na Muri. Tijekom lipnja 1664. godine od Kaniže prema Novomu Zrinu turski veliki vezir Mustafa Küprili i Sorut Ibrahim paša prikupili su oko 50 tisuća Turaka i 20 tisuća Tatara, s golemom opremom za vođenje opsade! S druge strane, samu tvrđavu branilo je nešto više od tisuću carskih pješaka pod vodstvom

Schnitzerova veduta Novoga Zrina iz 17. stoljeća

potpukovnika grofa Jakova Lesliea, dok je zapovjednik utvrde bio (u početku) general inženjerije d'Avencourt. Ali, do 20. lipnja 1664. kod Legrada, u močvarama Velikoga Pažuta, skupila se i golema carska vojska od oko 30 tisuća vojnika, kojom je osobno zapovijedao glavnokomandirajući vojske Habsburške Monarhije, maršal grof Rajmund Montecuccoli (tu su bili i ostali znameniti vojni komandanti, poput Sporka, La Corone, Schneidana, Nadasdyja, Eszterhazyja i drugih). Praktički, oko Novoga Zrina skupilo se sve glavno što su oba carstva imala u svojim vojskama. Veliki vezir Küprili odlučio je pod svaku cijenu savnati sa zemljom "mali ovčji tor", kako je posprдно zvao Novi Zrin (budući je Nikola Zrinski jednom na pitanje Turaka što to gradi na Muri odgovorio da su to torovi za stoku). Postavio je u početku slijedeće uvjete: 1. Transilvanija mora biti definitivno turska, 2. Nikolu Zrinskog moraju mu izručiti živoga, 3. Novi Zrin treba srušiti i 4. Ugarska neka plati dva milijuna dukata ratne odštete.

Opsada je trajala cijeloga lipnja 1664., a sačuvani su opisi i dnevici tako da se tijekom borbi može rekonstruirati gotovo iz dana u dan. Bilo je tu velikih junaštava male posade Novoga Zrina; i austrijskih, njemačkih, ugarskih vojnika (mučenički je poginuo znameniti hrvatski junak i legradski kapetan Andrija Horvat i drugi), ali početkom srpnja 1664. Novi Zrin je ipak pao u turske ruke. U tome je pripomogla izdaja, ali prvenstveni razlog je bila nesloga u habsburškoj vojsci: maršal Montecuccoli, koji je u Nikoli Zrinskom vidio svojega rivala, nije pokrenuo svoju golemu vojnu silu na obranu tvrđave. Povjesničar Horvat stoga opravdano zaključuje da je Novi Zrin postao žrtvom mržnje Montecuccolija, a ne turskoga viteštva. Nikola Zrinski rezignirano izvještava Gradačku komoru da je izdajom pao Novi Zrin a da "gospodin grof Montecuccoli nije ni sablju izvukao". Turci su barutom 7. srpnja 1664. potpuno razrušili vebelne zidine i bedeme Novoga Zrina, koji se više nikad nije obnovio. Golema vojska maršala Montecuccolija odmah se kukavički povukla podno Legrada prema zapadu, a bila je to možda prilika ne samo da se obrani Novi Zrin već da se oslobodi i Velika Kaniža. Novi Zrin zašao je legendu, a na Kakonyi narod još i danas mjesto borbi zove Zrinski zdenec (bunar).

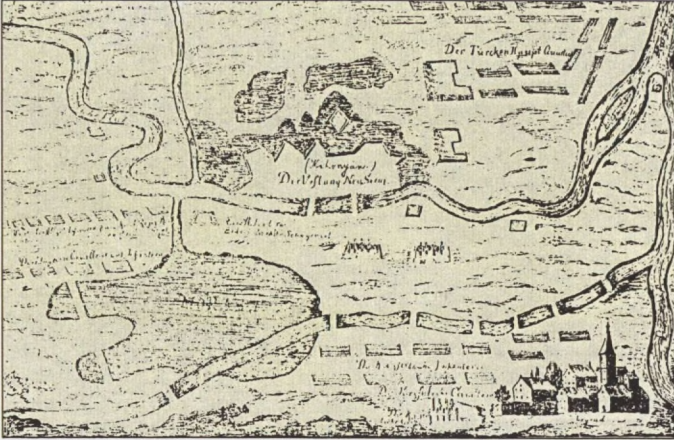

Prikaz borbi kod Novoga Zrina 1664. godine

IV.

Novi je Zrin velika povijesna pouka, prvenstveno za Hrvate koji su nosili krvavu ulogu "predziđa kršćanstva" u istočnoj Europi. Jer ta se povijest i slična uloga ponavlja sve do danas, a da Europa pruža nedostatnu pomoć i razumijevanje, iako se radi i o njezinom kulturnom opstanku. Usprkos golemoga povijesnoga značenja novozrinske epizode u hrvatskoj i ugarskoj povijesti, o epopeji Novoga Zrina razmjerno se malo istraživalo i pisalo, pogotovu u hrvatskoj historiografiji. Pišući o Zrinscima, te o borbama s Turcima, mahom u radovima objavljenim prije 1945., a rijetko nakon drugoga svjetskoga rata, hrvatski su povjesničari pisali ponešto i o Novom Zrinu. Tako se poneki podaci o ovoj tvrđavi mogu naći u radovima F. Šišića, V. Klaića, E. Laszowskog, R. Horvata i drugih, te A. Horvat, V. Žganeca, D. Feletara i drugih u novije vrijeme. U mađarskoj historiografiji epizoda Novog Zrina obilnije je istraživana, baš kao što se obilnije i bogatije prišlo istraživanju uloge Zrinskih općenito. Od starijih mađarskih povjesničara Novim Zrinom podosta su se bavili Csánky, Széchy, Zrínyi, Horváth i drugi, a u novije vrijeme K. Benda, H. Pál, T. Klaniczay, L. Nagy, E. Király i brojni mlađi istraživači, a osobito László Vándor, kustos muzeja županije Zála u Zalaegerszegu. Nažalost, dosadašnja arhivska i druga istraživanja nisu bila praćena i adekvatnim arheološkim iskopavanjima, pa je zapravo danas još uvijek cjelovita istina o Novom Zrinu prilično nepotpuna.

Podosta je rasprava dosad bilo o određivanju točne ubikacije Novog Zrina. Na temelju detaljnijeg analiziranja postojećih planova, crteža i veduta, uspoređivanja sa stanjem na terenu u području ušća Principalisa (Kaniže) u Muru, te na temelju dokumentacije u arhivima i objavljene literature, pa i u svjetlu najnovijeg rekognisciranja terena od strane mađarskih arheologa, danas je bjelodano jasno da se tvrđava Novi Zrin nalazila s lijeve obale Mure, na ušću potoka Kaniže prema istoku i prvim obroncima Legradskog vinogorja. Dileme oko lokacije Novog Zrina nastale su iz više razloga. Ponajprije, Turci su vrlo temeljito obavili posao rušenja, tako da uskoro, odnosno već u 18. stoljeću, gotovo više nije bilo nikakvih ruševina na terenu. Uz to, nemirno korito rijeke Mure

Pozicije turske i habsburške vojske prigodom borbi kod Novoga Zrina 1664. godine (iz Hallerove knjige o Legradu)

poprilično je riječnom erozijom kroz zadnja tri stoljeća izmijenilo lokalni pejzaž. K tome valja pribrojiti i znatne nedoumice koje su unijeli suvremeni crteži, planovi i vedute. Ti su dokumenti nastali u 17. stoljeću kao odraz različitih okolnosti: neki su nacrtani po pričanju drugih očevidaca a ne autora osobno, na drugima se opaža slabo poznavanje okolnoga terena, a neki su nastali po narudžbi određenih krugova pa ili suviše veličaju ili suviše omalovažavaju tvrđavu.

Iz spomenutih razloga, u literaturi počesto nalazimo različita mišljenja o lokaciji, pa i samom nazivu tvrđave Novi Zrin, a pogotovu se različite ocjene o odnosima u okolici. Poneku netočnost imaju gotovo svi sačuvani crteži, planovi, opisi i vedute, ali ti suvremeni dokumenti izuzetno su važni za rekonstrukciju lokacije, izgleda i funkcija Novoga Zrina. To vrijedi osobito za znamenite Orteliusove vedute i karte, zatim za bakrorez Lucasa Schnitzera (iako je Kanižu locirao na Dravi, a Legrad na Muri, dok su u donjem Međimurju bregovi!) i druge. Skica Géze Perjésa unijela je u pitanje lokacije više svjetla, a tu su još i dosta vjerodostojni crteži koje je osobno dao izraditi maršal Montecuccoli, te generalmajor Pál Eszterházy. Od posebne su, pak, važnosti vedute znamenitoga carskoga vojnog graditelja Giovannija Giuseppea Spalle iz 1670. godine, koje Novi Zrin prikazuju kao ruševinu (Forte Zrino demolito), te kasnije skica geografa Jánoša Matolaia.

Na osnovi sveukupnih istraživanja, ocjenu o lokaciji Novoga Zrina (čiji je dio obrambenoga sustava dosezao i na desnu obalu Mure kod Velikog Pažuta) sintetizirao je nedavno László Vándor, koji piše: "Kod današnjeg utvrđivanja lokacije Novoga Zrina polazna točka je Kakonyapuszta, koja pripada općini Bélezna u županiji Zála. Južno od nje nalazi se potok Visszafolyó, iznad kojeg se uzdiže krajnja zapadna uzvisina Legradskog vinogorja - na tom mjestu valja ubicirati Novi Zrin. Njegova je nadmorska visina 156 m, a Kakonyapuszta nalazi se na 124 m, što znači da je tvrđava bila smještena na nešto uzdignutijem terenu (oko 32 m). Prema ovoj lokaciji, utvrda se mogla napasti samo s juga i jugoistoka, odnosno sa strane uzvisine koja se danas zove Dült-hegy. Lokalitet Novi Zrin danas se nalazi na granici Örtilosa u županiji Somogy, dok se područje južno nalazi unutar katastarske općine Murakéresztura u županiji Zála. Suprotna obala Mure, gdje je također bio dio novozrinskog obrambenog sustava, nalazi se u Hrvatskoj.

Stojeći na najvišoj točki nekadašnje tvrđave, njezina se pozicija čini vrlo logičnom, iako su to neki suvremeni opisi nijekali. Uzvisinu s tri strane okružuje močvarni, niski teren. I danas se ovdje još

XIV. A

Légrádon hajdan megválasztott kapitányok (bírák) és jegyzők névsora 1545—1912-ig.

Év	A kapitány (bíró) neve	Jegyző
1545	Rátkay Pál	Ismeretlen
1551	Csányi László	"
1661—63	Horváth András	"
1664—65	Kiss Farkas	"
1666	Selley György	"
1671	Cindery György	"
1677	Karvally Ferenc	Objanič János
1691	Nagy László	"
1695	Kőszeghy János	"
1702	Presek Ádám	Kőszeghy Ferenc
1703	Karvally Ferenc	Objanič János

Za vrijeme izgradnje Novoga Zrina kapetani legradske tvrđave su bili Andrija Horvat i Kis Farkaš - dio popisa legradskih kapetana i bilježnika iz Hallerove knjige

naslućuju obrisi jaraka i šančeva. Uzvišenje pak prekriva grmlje i nisko raslinje. Već na površini mogu se naći fragmenti cigli i keramike. Na sjevernom obodu uzvišenja nalazi se nešto niža terasa, a na kojoj je mogao biti dubok bunar (vidljiv na nekim nactima).

U izboru mjesta za gradnju Novoga Zrina, Nikola Zrinski vodio se prvenstveno jednim ciljem: želio je stvoriti takav mostobran s kojega je za samo nekoliko sati jahanja mogao napasti Kanižu, kao i linije s kojih se popunjavala turska vojna sila, a u slučaju potrebe mogao se brzo povući u sigurnost. Ovom cilju Novi Zrin je savršeno odgovarao. Sagrađen je uz srednjovjekovnu skelu (brod) kod Kakanje i bio je dobro povezan sa posjedima Zrinskih u Međimurju. Odavde se djelotvorno mogao presjeći krivotok koji je kolao između Turske i Kaniže. Glasnik je na konju odavde za nekoliko sati mogao stići u Kiskomár, a preko njega i do pogranične tvrđave nasuprot Kaniže, koju su držali Batthyányi.

U naše vrijeme žitelji ovoga pomorskoga kraja malo znaju o povijesti Novoga Zrina, iako njegova epopeja živi u legendi naroda. Lokalitet bi očito vrijedilo arheološki istražiti, te tako utvrditi nove argumente o lokaciji i značenju Novoga Zrina. Istovremeno javnosti bi se mogao otkriti jedan od najvažnijih graditeljskih pothvata Zrinskih, a u cijeloj Mađarskoj upravo bi ovo mjesto bilo dostojno da se podigne spomenik Nikoli Zrinskom Kuršanečkomu, velikom vojskovođi i piscu - zaključuje Vándor.

Novi Zrin zavređuje i punu pozornost hrvatskih istraživača, baš kao i ukupna povijest zrinskoga vremena. Nužna su arheološka istraživanja i s desne, hrvatske obale Mure, te na Velikom Pažutu i oko Legrada (lokalitet Gradišće i drugi). Neophodna je, potom, arhivska pretraga izvorne dokumentacije u Hrvatskoj, Mađarskoj, Austriji, Njemačkoj i Italiji (Vatikanu), uz suradnju i sinkronizaciju s mađarskim povjesničarima. Novi Zrin, pa i povijest Zrinskih u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, vapi za specijaliziranim znanstvenim kolokvijima i skupovima. Novi Zrin što prije treba dobiti i stručnu monografiju.

Sramotni pad tvrđave Novi Zrin, uz izdaju habsburške vojske, najavio je skori martirij Zrinsko-frankopanske urote. Potkraj te iste 1664. godine u Kuršanskom lugu od vepa pogibe nositelj urote Nikola Zrinski, a 1670. uhićeni su Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan, da bi skončali godinu dana kasnije u Bečkom Novom Mjestu. Tako je zatvorena jedna od najsivjetlijih stranica hrvatske povijesti. Zrinske i njihovo vrijeme Hrvati nikad neće zaboraviti, iako, eto, sada već obilježavamo 330. obljetnicu pada Novoga Zrina (1664.-1994.).

Pil Sv. Trojstva u središtu Legrada - izvorno je nastao na prijelazu 17. u 18. stoljeće na području Kakinje, u blizini Novoga Zrina, gdje je nakon odlaska Turaka osnovan franjevački samostan

Osnovna literatura:

1. Jenő Haller: *Légrad története*, Eszék 1912.
2. Rudolf Horvat: *Poviest Međimurja*, Zagreb 1944.
3. Anđela Horvat: *Spomenici kulture i likovnih umjetnosti u Međimurju*, Zagreb 1956.
4. Vinko Žganec: *Legradске povijesne sličice*, Međimurski kalendar, Čakovec 1924.
5. László Vándor: *Zrinyi-Ujvár helyének kérdése régészeti és történeti dokumentumok alapján*, Irodalomismeret, III, Szigetvár 1992.
6. Levente Nagy: *Zrinyi és Szalárdi, Kanizsa és Várad*, Irodalomismeret, IV, Nagykanizsa 1993.
7. Tomislav Đurić, Dragutin Feletar: *Stari gradovi, dovrci i crkve sjeverozapadne Hrvatske*, Koprivnica 1992.
8. Dragutin Feletar: *A Zrinyiek és Légrad*, Irodalomismeret, IV, Nagykanizsa 1993.
9. Dragutin Feletar: *Legrad*, monografija, Čakovec 1971.
10. Dragutin Feletar: *Zrinski i Legrad*, Podravski zbornik, Koprivnica 1991.
11. Grupa autora: *Posljednji Zrinski i Frankopani*, Zagreb 1908.
12. Dragutin Feletar: *Legenda i stvarnost Novoga Zrina*, Kajkavski kalendar, Čakovec 1971.
13. Tomislav Đurić, Dragutin Feletar: *Navik on živi ki zgine pošteno*, Čakovec 1971., Koprivnica 1991.